

5. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища шк., 1985. – 360 с.
6. Яковлева О. В. Термінологічна база та герменевтичний метод у дослідженнях трансформації ідеологем («Доля» у дохристиянських віруваннях українців) / О. В. Яковлева // Мова і культура. – К., 2004. – Вип. 7, т. 4, ч. 1. – С. 228 – 235.
7. Етимологічний словник української мови : в 7 т. / [уклад. Н. С. Родзевич та ін.]. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 2. – 572 с.
8. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / [уклад. В. М. Білоноженко та ін.]. – К., 1999. – Кн. 1, 2.
9. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / [лит. ред. М. Д. Литвинова]. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Рус. яз., 1984. – 944 с.
10. Баранцев К. Т. Фразеологічний словник англійської мови : посібник / К. Т. Баранцев. – Київ : Рад. шк., 1956. – 389 с.
11. Англо-український фразеологічний словник / [уклад. К. Т. Баранцев]. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.

Вікторія Громова

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ЛАКУНИ УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ: ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМИ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Спілкування людей завжди відбувається в межах певної культури із використанням конкретної етнічної мови, неповторних мовних картин світу та законів спілкування певної мовної культури. Необхідно враховувати, що, потрапляючи в інше культурно-мовне середовище, людина потрапляє в інший світ цінностей та законів спілкування [1, 251].

Сьогодні переклад є дуже потужним засобом міжмовної комунікації і саме теорія лакун є інструментом вивчення ступеня та характеру розбіжності образів свідомості та нерозуміння «чужої» культури, в чому і полягає **актуальність** роботи. Проблема перекладу лакун не є безвихідною. Засобами подолання проблеми безеквівалентності є застосування різних способів перекладу.

Новизна роботи зумовлена новизною досліджуваного матеріалу, а саме національно-специфічною лексику української мови, яка ще не слугувала матеріалом лінгвокультурологічного та перекладознавчого дослідження.

Мета – дослідити лексичні лакуни українсько-англійського перекладу та визначити засоби подолання проблеми безеквівалентності.

Матеріалом роботи стали безеквівалентні одиниці перекладу, а саме 16 національно-специфічних лексем української мови (*вишиванка, рушник, борщ, вареники, сало, Гетьман, отаман, козак, Січ, трембіта, сопілка, Кобзар, вечорниці, бандерівці, Майдан, Рада*), 5 українських лексем, що не мають однослівного еквіваленту в англійській мові (*бруднити, регулювальник, чомусь, боятися, діловитість*) та відомості з 30 анкет.

Довідковим матеріалом слугували «Великий англо-український словник», упорядкований М. Г. Зубковим, «Сучасний англо-український, українсько-англійський

словник + граматика», «Великий сучасний англо-український українсько-англійський словник-довідник», «Longman Dictionary of Contemporary English» [дж. 1; 2; 3; 4].

Міжкультурна комунікація завжди передбачає пізнання інших мов і культур та супроводжується відкриттям реалій, які відсутні в рідній культурі. Чужою мовою важко пояснити національно-специфічні явища, які не мають у ній прямих еквівалентів. Такі слова є безеквівалентними та потребують в перекладача наявності фонових знань, які допомагають пізнати картину світу іншої культури [5, 188].

Більшість вчених описують розбіжності в мовах та культурах різними термінами («безеквівалентна лексика», «лакуни», «пробіли», «явище неперекладності», «порожні клітини»). Такі дослідники, як В. І. Карабан, І. В. Корунець, В. Н. Комісаров, В. М. Манакін, С. Г. Тер-Мінасова, А. В. Федоров використовують ці поняття як синоніми [2; 3; 4; 5; 9; 10].

В роботі ми дотримуємося точки зору І. Ю. Марковіної та Ю. А. Сорокіна, які вважають, що лакунарність є більш широким поняттям, ніж безеквівалентність [6]. Безеквівалентність стосується суто лінгвістичних лакун, а саме – відсутності відповідників мовних одиниць та категорій в мові-перекладі порівняно мовою оригіналу. Лакунарність – комунікативний аспект розгляду проблем перекладознавства, який стосується наявності або відсутності культурологічних відповідників, адже за певними конкретними мовними знаками стоять «фонові знання». Лакунарність включає в себе безеквівалентність, але не вичерпується тільки нею, тому що лакунарність є не тільки суто лінгвістичною ознакою тексту, що пов'язана з національно-культурною специфікою мов оригіналу та перекладу, а й дискурсивною характеристикою текстів.

Ми провели експериментальне дослідження перекладу лакун українсько-англійської комбінації мов серед студентів факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та з'ясували, яким чином реципієнти змогли подолати труднощі під час перекладу безеквівалентної лексики.

Як вже було зазначено, для експерименту ми обрали 16 національно-специфічних лексем української мови та 5 українських лексем «когнітивного характеру».

Загальна кількість анкет – 30. Реципієнтам було роздано анкети, де необхідно було зазначити вік, стать, рідну мову, освіту, рівень володіння англійською мовою (B1/B2/C1). Завданням було перекласти англійською мовою наведені слова.

На кожну лексему складалася таблиця із усіма варіантами перекладу. Навпроти лексеми була зазначена кількість однакових варіантів та відмов від перекладу. Кожна лексема була перевірена за відповідними словниками із урахуванням способу перекладу.

Розглянемо деякі приклади перекладацьких варіантів:

Лексема для перекладу	Варіанти перекладу реципієнтів	Кількість осіб, які запропонували певний варіант	Кількість реципієнтів, які взагалі відмовилися від перекладу
Вишиванка			8
	Vyshyvanka	11	
	Embroideredshirt	5	

	Embroidery	4	
	Shirt	1	
	National ukrainian shirt	1	
	Ukrainian blouse	1	

Звернувшись до словників «Сучасний англо-український українсько-англійський словник + граматика» та «Великий сучасний англо-український словник-довідник», бачимо збіги у тлумаченні змісту лексеми *embroidery*:

Embroidery – *n* вишивка, вишивання [дж.1; 2; 3].

За словником «Longman Dictionary of Contemporary English»:

embroidery /ɪmˈbrɔɪdəri/ **noun** (*plural embroideries*)

1 [**countable, uncountable**] a pattern sewn onto cloth, or cloth with patterns sewn onto it

2 [**uncountable**] the act of sewing patterns onto cloth [дж. 4].

8 осіб відмовилися від надання еквіваленту цієї лексеми. Більшість реципієнтів (11 осіб) запропонували варіанти *vyshyvanka*, скориставшись засобом запозичення та *embroideredshirt*, що означає описовий переклад.

Лексема для перекладу	Варіанти перекладу реципієнтів	Кількість осіб, які запропонували певний варіант	Кількість реципієнтів, які взагалі відмовилися від перекладу
Борщ			0
	Borsch	23	
	Soup	5	
	Ukrainian national soup	1	
	Red soup	1	
	Ukrainian red soup	1	

Борщ – єдина лексема, яка не налічує жодної відмови від перекладу. У зв'язку з цим можна зробити припущення, що лексема *борщ* – найвідоміша реалія української культури серед решти запропонованих.

Borsch(t) – *пкул.* борщ [дж. 2; 3].

Деякі реципієнти переклали лексему за допомогою перекладу-аналогу *soup* та описового перекладу *red soup*, *Ukrainian red / national soup*.

Лексема для перекладу	Варіанти перекладу реципієнтів	Кількість осіб, які запропонували	Кількість реципієнтів, які
-----------------------	--------------------------------	-----------------------------------	----------------------------

		певний варіант	взагалі відмовилися від перекладу
Вареники			4
	Varenyky	18	
	Vareniks	5	
	Stuffed dough	1	
	Rerrioli with meat	1	
	Dumplings	1	

Зважаючи на те, що ця лексема є реалією, перекладати її доречно способом запозичення, а саме транскрибуванням (*varenyky*).

Деякі реципієнти запропонували варіант *vareniks*, скориставшись запозиченням української лексеми та додаванням англійського закінчення *-S*, яке використовується для творення множини іменників в англійській мові.

Лексема для перекладу	Варіанти перекладу реципієнтів	Кількість осіб, які запропонували певний варіант	Кількість реципієнтів, які взагалі відмовилися від перекладу
Бруднити			6
	Dirty	10	
	To dirty	6	
	Messy	3	
	To dirt	1	
	To make dirty	1	
	Turn dirty	1	
	To make a spot	1	
	To pollute	1	
	To make untidy	1	

За «Великим англо-українським словником»:

Dirty – 1. а 1) брудний 2) нечесний, гидкий 3) непристойний, вульгарний 4) бурхливий 5) брудний (*про колір*) 2. забруднювати(ся), бруднити(ся)

Messy– а1) брудний 2) безладний [дж. 2].

За «Великим сучасним англо-українським словником-довідником»:

Бруднити – to get smth. dirty

Messy – *adj* неприбраний; брудний [дж. 3].

Найчастотніший варіант реципієнтів *Dirty* (10 осіб) є прикметником.

Доречними варіантами перекладу є *to dirty, to make dirty, to make untidy*.

За результатами нашого дослідження ми створили два словника безеквівалентної лексики: один словник із найчастотнішими варіантами реципієнтів, другий – словник перекладацьких еквівалентів дослідженого матеріалу на підставі розгляду словникових відомостей, результатів експерименту та власних висновків.

Отже, найпоширенішими способами перекладу українських національно-специфічних лексем інформантами були запозичення (97%), а українських лексем, що не мають однослівного відповідника в англійській мові – описовий переклад (98%).

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову : [навч. посіб.–довід. для студ. вищих закладів освіти] / В. І. Карабан, Дж. Мейс. – В. : НОВА Книга, 2003. – 608 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : [учеб. пособ.] / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 424 с.
4. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : [навч. посіб.] / І. В. Корунець. – В. : Нова книга, 2008. – 512 с.
5. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : [навч. посіб.] / В. М. Манакін. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.
6. Марковина И. Ю. Культура и текст. Введение в лакунологию : [учеб. пособ.] / И. Ю. Марковина, Ю. А. Сорокин. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 144с.
7. Подольська Є. А. Культурологія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар. – Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2003. – 248 с.
8. Сорокин Ю. А. Переводоведение : статус переводчика и психогерменевтические процедуры / Ю. А. Сорокин. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 160 с.
9. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : [учеб.пособ.] / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
10. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : [учеб.пособ. для ин-тов и фак-товиностр. языков]/ А. В. Федоров. – 5-е изд. – Спб. : Филологический факультет СПбГУ. – М. : ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.

Список використаних джерел

1. Великий англо–український словник : Понад 112000 слів / [упоряд. М. Г. Зубков; худож.–оформлювач Б. П. Бублик.] – Х. : Фоліо, 2006. – 790 с.
2. Великий сучасний англо–український українсько–англійський словник–довідник : 80000 слів та виразів сучасної англійської і української мови / укладач С. Д. Романов. – Д. : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 512 с.
3. Сучасний англо–український, українсько–англійський словник + граматики. – Упорядник Д. О. Романов / Д. : ТОВ ВКФ «БАО», 2003. – 448 с.

4. LongmanDictionaryofContemporaryEnglish[Електронний ресурс] : [сайт] : англ. версія. – Режим доступу : <http://www.ldoceonline.com>. – Назва з екрану.

Ганна Добровольська

СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ МЕТАФОР В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Метафора була об'єктом дослідження багатьох вчених, зокрема А. Баранова, В. Вовк, Ю. Караулова, І. Кобозевої, Дж. Лакоффа, С. Єрмоленко, А. Тараненка, А. Чудінова та ін. В окремих працях розглянуто політичну метафору, як потужний впливовий інструмент мовлення політичного діяча (А. Баранов, Е. Будаєв, Х. Дацишин, Ю. Караулов, А. Чудінов). Це зумовило формування нового напрямку дослідження політичних текстів, який дозволяє зрозуміти принципи та механізми мовленнєвого маніпулювання.

Мета роботи – дослідити структурно-семантичні особливості метафоричних висловів текстів ЗМІ в політичному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували інтернет-видання періоду 1994–2017 років та промови українських політиків Леоніда Кучми, Леоніда Кравчука, Віктора Ющенка, Віктора Януковича та Петра Порошенка.

Одним з розвинутих напрямів сучасної політичної лінгвістики є дослідження політичної метафори й опис її конкретних моделей. У сучасному політичному дискурсі спостерігається частотне використання метафор, що свідчить про впливовий характер цих мовних засобів. Науковці намагались виявити функції політичної метафори, описати її типи та моделі, визначити закономірності розгортання метафоричного образу в політичному тексті.

Теорія політичної метафори виникла на перетині двох напрямків лінгвістики – метафорології та політичної лінгвістики. Це зближення зумовлено сучасним розумінням поняття метафори, її ролі в організації розумових процесів і мовної картини соціальних відносин. А. Баранов зазначає, що процеси метафоризації – це певні операції над знаннями. Такі операції часто мають ментальний характер і за допомогою них людина мислить, створює світ навколо себе, а також здатна впливати на мовну картину світу адресата. Вчений зазначає, що метафора зорієнтована на позицію предикату, і основною для неї є функція характеристизації, а не ідентифікації, бо вона є «виразом суду без розгляду» [1, 28].

Сучасні дослідники підкреслюють, що за допомогою метафор людина виражає свої думки, пізнає дійсність, а також прагне перетворити картину світу в процесі комунікації. Вона є «дзеркалом», у якому незалежно від симпатій чи антипатій відображається національна свідомість, у тому числі й сутності політичного життя та взаємозв'язки різних сфер людського буття. Політична метафора може бути представлена як цілий комплекс «дзеркал», в якому, по-перше, відображається ментальний світ людини й суспільства в цілому, по-друге, в цьому дзеркалі ми бачимо відображення звичайних представлень людей про понятійні сфери-джерела поповнення системи політичних образів, а по-третє, метафора відображає людські представлення про сферу-магніт метафоричної експансії [4, 86].

Для політичного дискурсу важливим є питання про функції метафори. На думку І. М. Кобозевої основними функціями метафори в політичному дискурсі є евристична